

Genişletilmiş Özet

Giriş

İnternet kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte günümüzde internet üzerinden kumar oynama sıklığı da artmaktadır. İnternet üzerinden kumar oynamanın yaygınlaşmasında kumar oyunlarının çeşitliliğı, erişilebilirliğinin kolay olması, kumar/bahis sitelerinin reklamlarının çok yaygın olması gibi nedenler rol almaktadır. Kumar bağımlılığı, DSM-5 tanı kitabında “Madde İle İlişkili Olmayan Bozukluk” başlığında yer almaktadır. Kumar oynamak; birey, aile ve toplum üzerinde pek çok olumsuz etkiye neden olmaktadır. Kişinin maddi yönden sıkıntılar yaşamasına, ailede çatışmalar olmasına neden olabilmekte aile içi şiddete ve boşanmalara kadar ilerleyen aile yapısını bozan sonuçlar doğurabilmektedir. Literatürde kişilerin internet kumar bağımlılığı düzeyini saptamak için geliştirilmiş veya uyarlanmış herhangi bir ölçek bulunmamaktadır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde internet kumar bağımlılığı düzeyinin belirlenmesine yönelik bir ölçme aracının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

Bu çalışma, kesitsel tarzda hazırlanmış olup anket uygulaması gerçekteştirilerek sonuçlandırılmıştır. Araştırmanın evrenini Süleyman Demirel Üniversitesinde lisans düzeyi eğitim alan öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü 246 olarak hesaplanmış olup, 650 öğrenciye ait bilgiler çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada AFA (Açıklayıcı Faktör Analizi), DFA (Doğrulayıcı Faktör Analizi), güvenirlik analizi ile test-tekrar test iç tutarlılık analizleri uygulanmıştır.

Sonuçlar: Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizinde KMO (Kaiser Mayer Olkin) örneklem yeterliliği değeri yüksek bulunmuştur (KMO=0,810). Ayrıca Bartlett Küresellik test sonucu 378 serbestlik dereceli oldukça önemli düzeyde anlamlı ki-kare değeri elde edilmiştir (Ki-kare=3910,04; $p < 0,001$). Maddelere ait ortak faktör yükleri (h^2) incelendiğinde tüm maddelere ait yüklerin genel olarak 0,583 değerinden yüksek olduğu görölmüştür. Sadece 11.maddeye ilişkin ortak faktör varyans yükü 0,35'ten küçük olduğu için (0,122) ölçekten çıkarılmıştır. AFA için döndürmesiz, oblimin ve varimax yöntemleri ile yapılan analizler içerisinde oblimin döndürme yöntemi ile yapılan analiz sonuçlarının daha uygun olduğuna karar verilmiştir. Her üç yöntem ile üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Oblimin döndürme yöntemi ile elde edilen faktör yapısında 13. maddenin binişik faktöre sahip olduğu görölmüş ve ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Elde edilen boyutlara ilişkin yığılımlı (kümülatif) varyans oranı %65,44 bulunmuştur. Böylece 26 maddelik ve üç boyuttan oluşan bir yapı elde edilmiştir. Birinci faktör 10 maddeden oluşmaktadır ve bu boyut için “Motivasyon” adı verilmiştir. İkinci ve üçüncü faktörler 8 maddeden oluşmaktadır. İkinci faktör için “Bağımlılık” ve üçüncü faktör için “Olumsuz psikoloji” isimleri verilmiştir.

Güvenirlik

Çalışmanın güvenirlik düzeyi iki farklı yöntem ile analiz edilmiştir. Öncelikle madde-toplam analizleri yapılarak hem ölçeğin geneli hem de alt boyutlara ilişkin güvenirlik sonuçları hesaplanmıştır. Ölçeğin geneline ilişkin güvenirlik düzeyi oldukça yüksek bulunmuş olup Cronbach's alpha=0,920 olarak hesaplanmıştır. Madde silindiğinde ölçeğin güvenirlik düzeyleri en düşük 0,901 ve en yüksek 0,913 bulunduğundan herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılmasına gerek olmadığı anlaşılmıştır. Madde-Toplam korelasyon değerleri 0,288-0,803 arasında değişim göstermektedir. İlişi değerlerinin ölçekten madde çıkarılmasını gerektirecek düzeyde olmadığı anlaşılmıştır. Ölçeğin birinci alt boyutu ölçek ile benzer güvenirlik değerine sahip bulunmuştur (Cronbach's alpha=0,912). Ölçeğin ikinci ve üçüncü alt boyutları daha düşük, ancak kabul edilebilir düzeyde güvenirlik değerine sahiptir (alfa değerleri sırasıyla 0,701 ve 0,721). Ölçeğin ikinci güvenirlik analizi olarak yarıya bölme yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin maddeleri 13+13 olarak ikiye bölündüğünde birinci bölüm için güvenirlik düzeyi 0,899 ve ikinci bölüm için 0,799 olarak hesaplanmıştır. Formlar arasındaki Spearman-Brown korelasyon katsayısı 0,775 bulunmuş olup bulgular ölçeğin güvenirlik düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çeşitli düzenlemeler sonucunda Motivasyon faktörü için 10 madde, Bağımlılık faktörü için 6 madde ve Olumsuz Psikoloji için 5 maddelik bir yapı için kurulan modele ait uyum değerleri oldukça iyi değerlere sahip bulunmuştur. $X^2/sd=4,25$ bulunduğundan kabul edilebilir sonuca varılmıştır. RMSEA değeri ise 0,041 olarak hesaplanmıştır. Uyum indeks değerleri ise genellikle kabul edilebilir sınırlar içerisinde bulunmuştur. RMSEA artık uyumu ve ECVI uyum indeksi “iyi uyum” sınırları içerisinde; CFI, TLI, NNFI, PNFI, RFI, IFI ve RNI indeks değerinin “kabul edilebilir” uyum sınırları içerisinde bulunmuştur. Motivasyon faktörü ile Bağımlılık faktörü arasındaki ilişi değeri 0,89 ve Olumsuz Psikoloji ve Bağımlılık faktörleri arasındaki ilişi düzeyi ise 0,86 bulunmuştur. Motivasyon ile Olumsuz Psikoloji faktörleri arasındaki ilişi düzeyi daha düşük olup 0,65 olarak hesaplanmıştır.

Bu çalışmanın güvenirlik düzeyi 0,92 olarak hesaplanmış olup güvenirlik düzeyi yüksektir. Geçerlik çalışmalarında üç faktörlü yapı elde edilmiş ve alt boyutlara ait güvenirlik değerleri de oldukça iyi düzeyde bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığı oldukça iyi düzeyde bulunmuş olup ortalama olarak 0,80'in üzerindedir. Yapı geçerliliği sonuçları kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. AFA ile elde edilen üç faktörlü ve 26 maddeden oluşan yapı, DFA ile teyit edilmiştir. Birkaç küçük modifikasyon ile yine üç faktörlü ve 21 maddeden oluşan nihai yapı elde edilmiştir.

Ölçekten alınabilecek puan değerleri 21 ile 105 arasında olacaktır. Yüksek puanlar internette kumar/bahis oynama bağımlılığını göstermektedir. Ölçek puanları için internette kumar oynayan ve oynamayan katılımcılar arasında ROC analizi uygulanmış ve kesim (cut-off) değeri 27 olarak hesaplanmıştır. Kesim değerine göre ölçek puanları internette kumar oynayan ve oynamayan şeklinde iki grup oluşturulmuştur. Kişilerin gerçekte verdikleri yanıtlar ile puan kullanılarak elde edilen grupların çapraz karşılaştırması yapılarak ölçeğin başarı düzeyi belirlenmiştir. Buna göre, ölçeğin duyarlılığı %79,90, özgüllüğü %88,45 ve doğruluk değeri %85,64 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar, ölçeğin oldukça iyi tanısız düzeye sahip olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, "İnternet Kumar Bağımlılığı Ölçeği (İKBÖ)" tanısız doğruluk düzeyi yüksek, 3 alt boyut ve 21 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçektir.

Tartışma

Bağımlılık hangi alanda olursa olsun sosyal yapıyı tehdit eden en büyük problemlerden birisidir. Çok çeşitli bağımlılık türü vardır ve günümüzde özellikle dijital bağımlılık çoğu durumda fiziksel bağımlılıktan daha kötü sonuçlara neden olmaktadır. Özellikle çocuk ve gençlerde mücadele edilmesi ve kontrol altında tutulması gereken alanlardan birisidir. Maalesef dijital ortamda çok sayıda zararlı platform bulunmakta ve bunlar, kullanıcıların sömürülmesine neden olmaktadır. İnternet üzerinde kumar ve bahis oynama imkanları son yıllarda artış göstermiştir. Bu çalışmada, üniversite öğrencileri arasında bile internet üzerinde kumar veya bahis oynama öğrenci oranı %32,8 bulunmuştur. Yapılan araştırmada çok sayıda bağımlılık ile ilgili ölçek bulunmasına karşın internet kumar bağımlılığı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma alanında ilk olma özelliği göstermektedir ve bu konudaki büyük bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Elde edilen veriler, farklı alanlarda veya farklı ortamlarda ölçeğin uygulanması sonucunda daha doyurucu bilgilere ulaşılacağını göstermektedir.